

2026

Forvaltningsplan for Gås



Figur 1 Grågås Kassel, Tyskland foto by Christina & Peter Pexels.com

Stig Alfred Eikeland

Farsund kommune – Etter høring og
vedtak

18.09.2026

Forvaltningsplan for grågås og kanadagås i Farsund kommune

Denne planen er utarbeidet med utgangspunkt i tidligere forvaltningsplan for Lista (2003), dialog med fagmiljøer og landbruksnæringen, samt oppdatert kunnskap om forvaltning av gås. Planen gjelder for både grågås og kanadagås.

Innhold

Forvaltningsplan for Gås.....	0
Ordliste	4
Innledning	5
Mål	6
Lokale målsetninger	6
Nasjonale mål:	6
Lover og rammer	7
Ordinær jakttid for gås.....	7
Lokal forskrift om utvidet jakttid i Farsund - Lokal forskrift om utvidet jakttid i Farsund - FOR-2022-06-21-1130.....	8
Eggsamling	8
Eggpunktering	8
Mulighet for skadefelling og vilkår	9
Vilkår og praksis i Farsund kommune	9
Biologi og bestandssituasjon	10
Grågås (<i>Anser anser</i>).....	10
Bestand:	10
Kanadagås (<i>Branta canadensis</i>)	12
Bestand:	13
Trek og bruk av Lista:	13
Oppsummering – trek og bestand	14

Skader forårsaket av grågås på innmark.....	14
Typer skader	15
Beiteskader på grasmark	15
Skader på korn og andre åkervekster	16
Tråkk- og gjødslingsskader	16
Langtidseffekter	17
Omfang og konsekvenser.....	17
Oppsummering	17
Økologiske konsekvenser og forvaltningsbehov	18
Sammendrag av NOF-rapporten om grågås på Lista og Jomfruland (2020)	19
Tiltaksplan 2025–2030.....	19
Bestandsregulerende tiltak innenfor jakttid	19
Internasjonal forvaltning.....	20
Presisjon og etikk.....	20
Effekt på økosystemet	20
Praktiske og sosiale hensyn	20
Grunneiersamarbeid og organisering	20
Effektiv gåsejakt	21
Planlegging	21
Opplæring og kunnskapsdeling.	21
Tidlig jaktstart	21
Fordeler med tidlig jaktstart:	21
Mulige uheldige konsekvenser:.....	21
Vurdering	22
Konklusjon:	23
Eggplukking og punktering av egg.....	24
Fordeler	24
Ulemper.....	24
Vurdering og anbefalinger.....	25

Laser	26
Fugleskremser og visuelle/akustiske skremmere	27
Droner	27
Skremmeskudd og aktiv jaging	27
Kombinasjon av skremmetiltak og skadefelling – økt total effekt	27
Fordeler	28
Ulemper	28
Vurdering	28
Gjerder	28
Friområder for gås (tilrettelegging av egne beitearealer)	28
Fordeler:	28
Ulemper:	29
Vurdering	29
Konklusjon	30
Skadefelling	31
Fordeler	31
Ulemper	31
Vurdering	31
Konklusjon	32
Dialog og kunnskapsformidling	33
Bedre forståelse og samarbeid:	33
Informasjon om tiltak og effekter:	33
Organisert jakt og samarbeid mellom grunneiere	33
Skadeforebyggende tiltak	33
Overvåking av bestander og skader	33
Informasjon og dialog med berørte parter	34
Skadefelling	34
Ikke-prioriterte tiltak	34
Tiltaksplan for forvaltning av grågås og kanadagås på Lista	34

Tiltak	34
Ansvarlig(e)	34
Tidsplan	34
Vurdering opp mot naturmangfoldloven §§ 8–12.....	35
§ 8 – Kunnskapsgrunnlaget	35
§ 9 – Føre-var-prinsippet	36
§ 10 – Økosystemtilnærming og samlet belastning	36
§ 11 – Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver	37
§ 12 – Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder	37
Samlet vurdering etter naturmangfoldloven §§ 8–12.....	38
Oppsummering.....	38
Litteraturliste	39

Ordliste

Begrep	Forklaring
Fellingstillatelse	Tillatelse til å felle et dyr.
Habitat	Leveområde til en art, det området arten foretrekker å oppholde seg i.
Hekkende gjess	Gåsepar som ruger på egg eller har unger som ikke er flygedyktige.
Høstjakt	Jakt som foregår om høsten. På grågås i Farsund er det i tidsrommet 10.8. – 23.12.
Ikke-hekkende gjess	Gås som ikke er tilknyttet reir med egg.
Myteperiode/mytende gjess	Gås som skifter ut fjærdrakt, fuglene mister flyveevnen i flere uker mens mytingen pågår.
Skadefelling	Jakt for å stanse eller forhindre skade. Brukes som virkemiddel for å avhjelpe

	akutte skadesituasjoner, og ikke som bestandsregulerende tiltak.
Tidligjakt	Jakt som foregår før ordinær høstjakt. Krever godkjenning.
Trekkende gjess	Gås som er på vei til områder andre steder. De kan stoppe for å ta pauser og næringssøk.
Yngeltidsfredning	Alle dyr er fredet i yngletiden, og jakttidene fastsettes ut fra når på året avkommet kan klare seg på egenhånd uten foreldrene.

Innledning

Denne forvaltningsplanen for grågås og kanadagås på Lista (Farsund kommune) bygger på tidligere plan fra 2003 og nyere kunnskap. Planen er oppdatert med dagens kunnskap om bestandsutvikling, lovverk og forvaltningsrammer, og skal være et styringsdokument for lokal forvaltning av gås i perioden 2025–2030.

Målet er å sikre en bærekraftig forvaltning som balanserer hensyn til landbruk, naturmangfold, jakt og friluftsliv. Planen er utarbeidet i samarbeid med lokale grunneiere, jegere, Birdlife Lister kommunen og relevante fagmiljøer. Planen er utarbeidet med bakgrunn i at grågås fortsatt opptrer i betydelige antall på Lista og i perioder medfører omfattende beiteskader på jordbruksarealer. Selv om tilgjengelige data ikke viser en fortsatt økning i den samlede bestanden på Lista, fører store konsentrasjoner av rastende, ikke-hekkende og mytende fugler til betydelige utfordringer for landbruket.

Målet med planen er å redusere bestanden og skadeomfanget gjennom en kunnskapsbasert og helhetlig forvaltning av gåsebestandene.



Figur 2 Grågås på Lista, foto: privat

Mål

Lokale målsetninger

Forvaltningen av grågås i Farsund kommune skal være kunnskapsbasert, målrettet og adaptiv. Hovedmålet er å redusere beiteskader og konflikter mellom gås og landbruk, særlig skader forårsaket av store konsentrasjoner av rastende, ikke-hekkende og mytende grågjess i perioden mai til juni.

Forvaltningen skal bidra til å redusere antallet skadegjørende gås i perioder til et bærekraftig nivå, skadeomfanget på jordbruksarealer begrenses gjennom effektive og organiserte tiltak. Tiltakene skal gjennomføres på en måte som i størst mulig grad ivaretar naturmangfoldet og begrenser unødige negative konsekvenser for andre arter og deres leveområder.

Forvaltningen skal bygge på oppdatert kunnskap, samarbeid mellom berørte aktører og løpende evaluering av effekten av gjennomførte tiltak.

Nasjonale mål:

Grågås skal forvaltes slik at bestanden opprettholder en gunstig bevaringsstatus, men ikke overstiger nivåer som medfører betydelig skade på jordbruk, naturmangfold eller samfunnsinteresser. Forvaltningen skal være adaptiv, kunnskapsbasert og internasjonalt koordinert. (Det finnes ingen entydig definisjon av nasjonal målsetning, ovennevnte er oppsummert med bakgrunn i Meld. St. 35 (2023–2024) og generell beskrivelse hos Miljødirektoratet.)

Lovverk og rammer

Forvaltning av gjess i Norge skjer etter nasjonale og internasjonale bestemmelser. De viktigste lovene er naturmangfoldloven, viltloven, dyrevelferdsloven og matloven, samt tilhørende forskrifter.

Nasjonale målsetninger om å ta vare på biologisk mangfold og forvaltningen av den enkelte art gjennom naturmangfoldloven, samt utøvelsen av jakt i medhold av viltloven, utgjør hovedelementene i den nasjonale gåseforvaltningen.

Internasjonalt er AEWA (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds) og EGMP (European Goose Management Platform) sentrale rammeverk for forvaltning av gåsebestander.

Ordinær jakttid for gås

Den ordinære jakttiden for grågås i Norge er fra 10. august til 23. desember. Dette gjelder for hele landet, med noen lokale unntak og tilpasninger. For jakt på kanadagås gjelder tilsvarende jakttider. Forskrift om utvidet jakttid for kanadagås og stripegås i perioden 2022–2028 gjelder for Agder (Forskrift 23.05.2022 nr. 1071).



Figur 3 Jakt på grågås – pixbay (CC0)

Lokal forskrift om utvidet jakttid i Farsund - Lokal forskrift om utvidet jakttid i Farsund - FOR-2022-06-21-1130

I Farsund kommune er det vedtatt lokal forskrift om utvidet jakttid på grågås denne gjelder fra 21.06.2022 til 31.03.2028. Dette innebærer at jakten kan starte allerede 21. juli, altså 20 dager før ordinær jaktstart. I perioden frem til 10. august kan det kun jaktes i tidsrommet fra kl. 04.00 til kl. 10.00. Det kan kun jaktes flyvende fugl over aktivt drevne innmarksarealer i dette tidsrommet. Formålet med utvidet jakttid er å begrense skadeomfanget på dyrket mark og holde bestanden under kontroll.

Eggsamling

I Forskrift om jakt- og fangsttider er det i § 6 fastsatt at det kan sankes egg fra grågås frem til og med 15. april, og fra kanadagås og stripegås fram til og med 1. juli. Retten til å sanke egg tilhører grunneieren. Statsforvalteren kan videre gi tillatelse til sinking av grågåsegg utover 15. april, hvor dette inngår i en forvaltningsplan.



Figur 4 Grågåsreir med hele ni egg som Stavanger kommune fant under en kartlegging i øyane i fjor. Sannsynligvis er det her to hungjess som har lagt egg i det samme reiret. Ei grågås legger vanligvis fire til seks egg. Foto: Ann Kristin Kro

Eggpunktering

Det kan gis tillatelse til å utføre eggpunktering ut fra § 3-11 i Viltforskriften. I utgangspunktet ønsker forvaltningen at regulering av gåsebestanden skal være

høstingsbasert, men de kan gi tillatelse til eggpunktering der gress er en stor utfordring for blant annet landbruk, og der hvor det ikke er mulig å forvalte bestanden gjennom tiltak som jakt.

Mulighet for skadefelling og vilkår

Skadefelling av gås kan tillates utenom ordinær jakttid dersom det dokumenteres **vesentlig skade på avling, innmark eller annen eiendom**. For å få tillatelse til skadefelling må følgende vilkår være oppfylt jf. viltforskriften § 3-3 (gjelder alle skadefellingsvedtak):

- «a. Skaden er eller kan bli av vesentlig økonomisk betydning.*
- b. Skadeforebyggende tiltak er i rimelig utstrekning forsøkt, vurdert ut fra hvilke verdier som skal beskyttes og kostnadene ved alternative tiltak.*
- c. Uttaket rettes mot skadegjørende individ.*
- d. Uttaket er egnet til å stanse eller vesentlig begrense skadesituasjonen.*
- e. Uttaket truer ikke bestandens overlevelse.*

Dersom mordyr avlives i yngletiden, skal avkommet om mulig også avlives.»

Skadefelling av grågås kan tillates etter beslutning fra kommunen unntatt i de kommuner som frem til 1. januar 2020 tilhørte Finnmark fylke.

Skadefelling skal alltid være siste utvei, og det må dokumenteres at andre tiltak ikke har vært tilstrekkelige. Det gis normal tillatelse til skadefelling for å stanse eller avverge skade i et begrenset tidsrom og antall individer.

Vilkår og praksis i Farsund kommune

I Farsund kommune har det vært tildelt tillatelser til skadefelling av grågås. Dette skyldes at det stadig er et stort og økende problem med skader på innmark, spesielt i forbindelse med beiteskader og tap av avling. Situasjonen gjør at vilkårene for skadefelling ofte er til stede, og kommunen følger opp med nødvendige tillatelser for å beskytte landbruksinteressene. Selv om kommunen strengt kontrollerer at vilkår for tillatelse er til stede, har det frem til nå vært nødvendig å gi tillatelse med vilkår som gjør skadefelling mest mulig virkningsfull, med minst mulig konsekvenser for naturmangfold og dyrevelferd.

Forvaltningsplanen legger opp til at man i størst mulig grad gjør tiltak for å unngå skader ved tiltak innen jakttid m.m., slik at man kan redusere behovet for skadefelling.

Biologi og bestandssituasjon

Grågås (*Anser anser*) og kanadagås (*Branta canadensis*) er de to viktigste gåseartene på Lista. Grågåsa er en naturlig del av norsk fauna, mens kanadagåsa er en innført art.

Grågås (*Anser anser*)



Figur 5 Grågås (*Anser anser*), Kilde Store Norske Leksikon, Av Albert Beukhof/Shutterstock.

Grågåsa er en stor, naturlig hjemmehørende gåseart i Norge. Den hekker i våtmarksområder, på holmer og ved innsjøer, og er særlig knyttet til kystnære områder. Hekkesesongen starter tidlig på våren, og reirene plasseres ofte godt skjult i siv eller på små øyer. Grågåsa legger vanligvis 4–6 egg, og ungene er flygedyktige etter ca. 2–2,5 måneder.

Bestand:

Den nordvest-/sørvesteuropiske bestanden av grågås, som inkluderer den norske hekkebestanden, er estimert til ca. 960 000 individer (Fox mfl. 2018).

Lokale tellinger i sjøfuglreservater i Agder viser en økning fra 5–10 hekkende par på 1990-tallet til 80–100 par i 2019. Den totale hekkebestanden i Vest-Agder er estimert til 200–300 par.

Grågåsa har hatt en kraftig økning i Norge de siste 30 årene. Hekkebestanden er nå anslått til rundt 20 000 par, og på høsten kan det være over 100 000 individer i landet. De fleste

Fagmiljøer er i dag av den oppfatning at en kombinasjon av økt næringsgrunnlag (etter omleggingen av grasproduksjon til nye typer gress som er grønne hele året) og mildere vintre (som har medført at grågåsa nå kan overvintre i store deler av Nord-Europa, i motsetning til tidligere da nesten hele bestanden trakk ned til Spania) gav grunnlag for veldig økning i overlevelsen og at dette er den viktigste årsaken til økning av bestanden.

Fredningstiltak i Europa på 1960–70-tallet, kan og ha gitt økt overlevelse og rekruttering. Bestanden har økt både i antall hekkende par og i antall ikke-hekkende (unge og voksne) fugler som bruker Norge som beite- og rasteområde.

År	Estimert hekkebestand (par)
1990	7 000–10 000
2010	15 000–18 000
2017	20 000–25 500
2025*	22 000–27 000 (anslag)

I Agder og på Lista er det både en lokal hekkebestand og store mengder trekkende gjess vår og høst. Lista er kjent som et av de viktigste rasteområdene for grågås i Sør-Norge, både under vår- og høsttrekk.

Tilgjengelig kunnskapsgrunnlag gir ikke grunnlag for å konkludere med at den totale grågåsbestanden på Lista fortsatt er i vekst. Registreringer fra offentlige databaser, lokale observasjoner og tilgjengelige overvåkingsdata tyder på at antallet grågjess på Lista samlet sett har vært relativt stabilt eller vist en svak nedgang gjennom de senere årene. Det samme gjelder forekomsten av overvintrende grågjess, hvor flere datakilder viser en nedadgående trend sammenlignet med situasjonen for 10-15 år siden.

Hekkebestanden i Farsund kommune har økt over tid, men utviklingen synes de senere årene å ha stabilisert seg. Hekkebestanden er i hovedsak knyttet til områdene rundt Slevdalsvann, Hanangervann, Kråkenesvann, skjærgården fra Husebybukta og østover, samt enkelte lokaliteter på indre Lista, i Spind og Herad. Samlet hekkebestand anslås til om lag 50-60 par.

Selv om den totale bestanden ikke viser tegn til fortsatt sterk vekst, er grågås fortsatt en tallrik art i området, og forekomsten varierer betydelig gjennom året. Lista har stor betydning som rasteområde under trekk og som næringsområde for ikke-hekkende fugler i forsommerperioden. Særlig i perioden fra midten av mai til begynnelsen av juni oppholder det seg et betydelig antall ikke-hekkende grågjess i området. Disse fuglene er på vei til myteområdene og har et høyt energibehov i forkant av mytingen. De benytter derfor i stor grad jordbruksarealer som beiteområder for å bygge opp nødvendige energireserver.

Det er denne delen av bestanden som i størst grad er knyttet til utfordringer for landbruket. Selv om hekkebestanden er relativt begrenset, kan store konsentrasjoner av ikke-hekkende og mytende fugler over kortere perioder føre til betydelige beiteskader på eng, nysådde arealer og andre kulturvekster. Skadeomfanget påvirkes i stor grad av hvor fuglene samler seg, hvilke vekster som dyrkes og hvor lenge oppholdet varer. Lokalt kan belastningen derfor være betydelig selv om den overordnede bestandsutviklingen er stabil eller svakt negativ.

Forvaltningsmessig er det derfor viktig å skille mellom den langsiktige bestandsutviklingen og de lokale skadeutfordringene. Behovet for skadeforebyggende tiltak og målrettet forvaltning er først og fremst knyttet til perioder og områder med høye konsentrasjoner av rastende, ikke-hekkende og mytende grågjess, snarere enn til utviklingen i hekkebestanden alene. En effektiv forvaltning bør derfor bygge på oppdatert kunnskap om både bestandsutvikling, arealbruk og sesongmessige variasjoner i forekomsten av grågås i kommunen.

Kanadagås (*Branta canadensis*)

Kanadagåsa er en stor gåseart, opprinnelig fra Nord-Amerika, men ble innført til Norge på 1900-tallet. Den er nå etablert som hekkefugl i store deler av Sør-Norge, inkludert Agder og Lista. Kanadagåsa er større enn grågåsa, med karakteristisk svart hals og hvit kinnfleck.



Figur 6 Kanadagås, *Branta canadensis*, i England, Kilde Store Norske Leksikon Av Erni/Shutterstock.

Bestand:

Kanadagås (*Branta canadensis*) er en fremmed art i norsk natur og er vurdert til **høy risiko (HI)** i Fremmedartslista 2023. Den norske hekkebestanden ble i 2015 anslått til 2 000-4 000 par, men den nasjonale bestandsutviklingen er usikker og varierer mellom regioner. Arten er fortsatt utbredt i flere deler av landet, men lokale bestander kan vise betydelige endringer over tid.

I Farsund kommune og på Lista har utviklingen vært vesentlig annerledes enn det nasjonale bildet. Tilgjengelige registreringer fra Artsobservasjoner, Artskart og lokale observasjoner tyder på at bestanden har hatt en langvarig nedgang. Arten har gått fra å være en regelmessig forekommende hekkefugl og vintergjest til i dag å være sjelden i området. Hekking er ikke dokumentert de senere årene, og forekomsten både i hekketiden og om vinteren er redusert til et svært lavt nivå sammenlignet med situasjonen på 1990- og 2000-tallet.

Trekk og bruk av Lista:

Kanadagåsa har i deler av landet et variert trekkemønster, og enkelte bestander kan være delvis standfugler eller overvintre i Norge. Generelle beskrivelser av artens trekkemønster nasjonalt er imidlertid lite representative for dagens situasjon på Lista. En

del individer overvintrer fortsatt i Norge, men mange trekker til områder lenger sør i Europa.

For Lista og Farsund kommune viser tilgjengelige registreringer at både hekkebestand og vinterbestand har hatt en markert tilbakegang over lengre tid. De tidligere vinterflokkene som kunne bestå av flere hundre individer forekommer ikke lenger, og arten observeres nå kun sporadisk. Kanadagås har derfor i dag begrenset betydning som skadegjører i landbruket sammenlignet med grågås. Selv om arten fortsatt kan benytte de samme beiteområdene som grågås når den opptrer, er antallene normalt så lave at skadeomfanget vurderes som marginalt.

Kortnebbgås (*Anser brachyrhynchus*)

Kortnebbgås (*Anser brachyrhynchus*) er en regelmessig forekommende trekkgjest på Lista og er, etter grågås, en av de vanligste jaktbare gåseartene i området. Arten hekker på Svalbard, Island og Grønland, og opptrer på Lista hovedsakelig under høsttrekket fra slutten av september til november. Enkelte flokker kan også overvintrer i området. Både lokale observasjoner og bestandsutviklingen langs trekkrutene viser at kortnebbgås har hatt en positiv utvikling de siste tiårene. Selv om arten foreløpig har mindre betydning for landbruksskader på Lista enn grågås, kan større ansamlinger lokalt føre til beitepress og interessekonflikter. Av hensyn til en helhetlig gåseforvaltning bør utviklingen i bestanden og arealbruken til kortnebbgås følges og inngå i kommunens kunnskapsgrunnlag og forvaltningstiltak.

Oppsummering – trekk og bestand

Mens Lista fortsatt er et nasjonalt viktig område for grågås gjennom trekkperioder, beiting, myteforberedelser og som hekkeområde, synes kanadagås å ha mistet mye av sin tidligere betydning i området. I stedet ser man en økning i bestanden av kortnebbgås. Dagens forekomst av kanadagås i Farsund kommune er sporadisk og på et vesentlig lavere nivå enn tidligere. Arten bør fortsatt omtales som en fremmed og uønsket art i norsk natur, men det foreligger i dag lite som tilsier at den representerer et vesentlig forvaltnings- eller skadeproblem på Lista. Forvaltningstiltak knyttet til gjess i kommunen bør derfor i hovedsak rettes mot grågås, som fortsatt opptrer i betydelige antall og står for de klart største utfordringene knyttet til jordbruk og arealbruk.

Skader forårsaket av grågås på innmark

Grågås (*Anser anser*) kan forårsake betydelige skader på innmarksarealer, særlig i områder med store bestander og intensivt jordbruk. Skadene oppstår hovedsakelig i

forbindelse med beiting på gras- og kornarealer, både om våren, sommeren og tidlig høst. Grågjess beiter ofte i store flokker, og deres tilstedeværelse kan føre til omfattende tap av avling og redusert kvalitet på fôr og korn.



Figur 7 Grågås på fulldyrket innmark på Lista. Foto privat.

Typer skader

Beiteskader på grasmark

Grågjess beiter intensivt på gras, spesielt i etableringsfasen om våren når plantene har begrenset evne til å tåle beitepress. Beiting skjer ofte svært selektivt og konsentrert, slik at enkelte arealer kan bli hardt belastet over kort tid. Gjessene foretrekker de mest næringsrike og produktive arealene, som ofte sammenfaller med arealene bonden er mest avhengig av for å sikre tilstrekkelig grovfôrproduksjon.

Når store flokker oppholder seg på samme areal over lengre tid kan veksten hemmes betydelig. Skadene viser seg som redusert gjenvekst, lavere avling og dårligere kvalitet på fôret. På sterkt belastede arealer kan vekstpunkt og unge skudd bli skadet i en slik grad at enga får redusert produksjonsevne gjennom resten av vekstsesongen. Resultatet kan bli behov for ekstra gjødsling, tidligere høsting eller i enkelte tilfeller nyetablering av eng.

Forsøk gjennomført av NIBIO har vist at grågås på hardt belastede arealer kan beite bort opptil 40 prosent av grasproduksjonen på et jorde. I samme prosjekt ble det registrert opptil 100 kg ekskrementer per dekar. Undersøkelsen viste også at ekskrementene kan bli liggende på jordet i opptil to måneder og dermed bli med både i første og andre slått. Dette illustrerer at skadeomfanget ikke bare består av direkte avlingstap, men også av redusert fôrkvalitet og økte utfordringer ved innhøsting og lagring av fôr. [\[nibio.no\]](https://nibio.no)

For husdyrproduserende bruk kan tap av grovfôr få direkte konsekvenser for driften. Dersom eget areal ikke produserer tilstrekkelig fôr, må bonden kjøpe inn erstatningsfôr eller redusere produksjonen. I en næring med presset lønnsomhet kan selv moderate avlingstap få stor økonomisk betydning. På de hardest belastede arealene kan de

samlede kostnadene knyttet til avlingstap, redusert fôrkvalitet og økt arbeidsinnsats utgjøre betydelige beløp.

Skader på korn og andre åkervekster

I tillegg til gras beiter grågjess på spirende korn, gjenlegg og andre åkervekster. Skadene oppstår ofte i en sårbar fase tidlig i vekstsesongen når plantene har begrenset evne til å kompensere for beiting eller fysisk skade.

På kornarealer kan gåsa nappe opp unge planter eller beite ned spirene slik at plantebestanden blir tynnere. Dette kan føre til redusert avlingspotensial og ujevn utvikling gjennom sesongen. I enkelte tilfeller kan skadene bli så omfattende at omsåing må vurderes. Særlig på Lista oppstår disse skadene i den perioden hvor store mengder ikke-hekkende og mytende grågjess oppholder seg i jordbrukslandskapet, samtidig som korn og andre vekster er mest sårbare.

Store flokker kan på kort tid gjøre betydelig skade på begrensede arealer. For planteprodusenter innebærer dette en risiko som kan være vanskelig å håndtere gjennom ordinære driftstiltak. Skadene kommer ofte på et tidspunkt hvor bonden allerede har investert betydelige ressurser i jordarbeiding, såing, gjødsling og plantevern.

Tråkk- og gjødslingsskader

Store flokker med grågjess kan tråkke ned planter og etterlate betydelige mengder ekskrementer. På engarealer kan dette redusere fôrkvaliteten og gjøre deler av avlingen mindre attraktiv som husdyrfôr. Tråkk kan også føre til fysisk skade på planter og jordstruktur, særlig under fuktige forhold.

NIBIO har dokumentert forekomster på opptil 100 kg ekskrementer per dekar på sterkt belastede arealer. Slike mengder kan redusere kvaliteten på grovfôret og skape utfordringer ved høsting og lagring. Belastningen kommer i tillegg til de direkte beiteskadene og bidrar til at det samlede økonomiske tapet ofte blir betydelig større enn det avlingstapet alene skulle tilsi.

Norges Bondelag viser til at én enkelt grågåse kan konsumere opptil ett kilo gras per døgn. Når store flokker oppholder seg i jordbruksområdene over tid, kan den samlede belastningen derfor bli betydelig. Skadene består ikke bare av redusert avling, men også av nedtråkk, kvalitetsforringelse av fôr og økte driftskostnader.

Langtidseffekter

Gjentatte skader over flere år kan føre til redusert jordstruktur, økt ugrasproblematikk og behov for ekstra innsats og kostnader i driften. Arealer som regelmessig utsettes for beiting og tråkk kan få redusert produksjonsevne over tid.

I tillegg kan usikkerheten knyttet til framtidige skader påvirke driftsvalg, vekstvalg og investeringsbeslutninger. Dette er særlig utfordrende i en næring hvor marginene ofte er små og hvor gårdbrukerne er avhengige av stabile avlinger for å opprettholde lønnsom drift. Gjentatte skader kan medføre økte kostnader til jordarbeiding, gjødsling, såvarer og innkjøp av fôr, samtidig som inntektsgrunnlaget svekkes.

Omfang og konsekvenser

Skadeomfanget varierer mellom år, lokaliteter og vekster, men på Lista er utfordringene betydelige i perioder med store konsentrasjoner av rastende, ikke-hekkende og mytende grågjess. Selv om den totale grågåsbestanden ikke nødvendigvis er økende, kan store flokker som oppholder seg i jordbruksområdene i mai og juni påføre betydelige skader på eng, gjenlegg og åkervekster.

For den enkelte gårdbruker kan økonomiske tap bli betydelige. Kostnadene oppstår både som direkte avlingstap og som følge av behov for omsåing, ekstra innsatsfaktorer, innkjøp av fôr eller andre driftsmessige tilpasninger. Skadene rammer ofte de mest produktive jordbruksarealene og kommer i en periode av vekstsesongen hvor muligheten for å reparere skadene er begrenset.

Jordbruksarealene på Lista representerer viktige produksjonsressurser for lokal og regional matproduksjon. I et samfunnsperspektiv er det derfor ikke bare den enkelte bondes økonomi som berøres, men også hensynet til matproduksjon, ressursutnyttelse og beredskap. Dyrket og dyrkbar jord er en begrenset ressurs, og det er et viktig samfunnsmål å opprettholde høy produksjonsevne på disse arealene. Beiteskader som reduserer avlinger og produksjonsgrunnlag påvirker derfor hensyn som strekker seg langt utover den enkelte eiendom.

Oppsummering

Grågåss kan påføre jordbruket betydelige skader gjennom beiting, tråkk og gjødsling. På Lista er utfordringene særlig knyttet til store konsentrasjoner av rastende, ikke-hekkende og mytende fugler i mai og juni. Skadene kan gi økonomiske tap for den enkelte gårdbruker og samtidig påvirke utnyttelsen av viktige jordbruksressurser.

Effektiv forvaltning og målrettede tiltak er derfor nødvendig for å redusere skadeomfanget og sikre at innmarksarealene kan brukes til matproduksjon. Samtidig må tiltakene balanseres mot hensynet til naturmangfold, dyrevelferd og bærekraftig forvaltning av artene. For å dokumentere skader før det gis tillatelse til skadefelling må det være kjent at gås har medført eller med stor sannsynlighet vil medføre skade på det aktuelle arealet.

Økologiske konsekvenser og forvaltningsbehov

Endringer i trekk-mønster og kortere trekk-ruter er dokumentert. Svenske grågjess har i økende grad sluttet å trekke til Spania og overvintrer nå i Tyskland og Nederland, med opptil 2 000 km kortere trekk.

Grågås er blant de artene som gir størst skade på avlinger i Europa, og er derfor inkludert i AEWA sin internasjonale handlingsplan. Den norske bestanden er definert som en egen forvaltningsenhet.

Selv om tilgjengelige data ikke viser en fortsatt økning i den totale grågåsbestanden på Lista, oppholder det seg fortsatt et betydelig antall grågjess i området gjennom store deler av året. Særlig i perioden med trekk, myteforberedelser og myting kan store konsentrasjoner av fugl føre til betydelige skader på jordbruksarealer. Dette gir behov for målrettede og effektive tiltak for å forebygge skader og redusere konflikter mellom grågås og landbruksinteresser.

Forekomsten av overvintrende grågjess synes å ha avtatt sammenlignet med tidligere år, men sesongvise ansamlinger av rastende, ikke-hekkende og mytende fugler representerer fortsatt en betydelig belastning i enkelte områder. Høye tettheter av grågås kan også påvirke vegetasjon og leveområder for andre arter lokalt.

For å kunne gjennomføre en kunnskapsbasert og målrettet forvaltning er det viktig å ha god oversikt over når gjessene ankommer, oppholder seg i og forlater området. Kunnskap om sesongmessige variasjoner i forekomst og antall gir grunnlag for å tilpasse skremmetiltak, jakt og andre forvaltningstiltak til periodene hvor skadepotensialet er størst.

Data fra fuglestatjonene på Lista og Jomfruland, sammen med andre relevante overvåkings- og registreringsdata, gir verdifull informasjon om trekk-mønstre, bestandsutvikling og forekomst gjennom året. Slike data bør inngå som en viktig del av kunnskapsgrunnlaget ved planlegging og evaluering av lokale forvaltningstiltak.

Sammendrag av NOF-rapporten om grågås på Lista og Jomfruland (2020)

Rapporten fra Norsk Ornitologisk Forening (NOF) oppsummerer 30 års registreringer fra fuglestasjonene på Lista og Jomfruland. Materialet dokumenterer endringer i trekkemønster og trekketidspunkt hos grågås, inkludert et tidligere vår- og høsttrekk. Rapporten viser også en betydelig økning i forekomsten av grågås i perioden fra midten av mai til begynnelsen av juni, mens de ordinære trekkforekomstene i mindre grad viser fortsatt vekst.

Rapporten bygger i hovedsak på registreringer fra fuglestasjonene og beskriver trekkende fugler. Materialet gir derfor begrenset grunnlag for vurdering av lokale hekkebestander, vinterbestander eller omfanget av landbruksskader på Lista.

Rapporten understreker betydningen av fortsatt overvåking og bruk av standardiserte registreringer som grunnlag for lokal og internasjonal forvaltning.

Tiltaksplan 2025–2030

Tiltakene som har vært gjennomført på Lista har i hovedsak vært rettet mot å redusere beiteskader og konflikter mellom gås og landbruk. Dette inkluderer skremming, jakt, skadefelling og ulike former for skadeforebyggende tiltak.

Tilgjengelige data viser ikke at den samlede grågåsbestanden på Lista fortsatt er i vekst, og kanadagåsa har hatt en markert tilbakegang i området. Samtidig oppholder det seg fortsatt et betydelig antall grågjess på Lista gjennom deler av året. Store konsentrasjoner av rastende, ikke-hekkende og mytende fugler fører til lokale skader på jordbruksarealer og skaper behov for målrettede forvaltningstiltak.

Tiltaksplanen skal derfor først og fremst bidra til å redusere skadeomfanget, forebygge konflikter og sikre en kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning av gåsebestandene.

Bestandsregulerende tiltak innenfor jakttid

Utfordring: Bortsett fra den gåsa som overvintrer, oppholder den største delen av bestandene seg bare deler av året i Norge (og Farsund). Reguleringstiltak som jakt eller eggplukking må derfor gjennomføres i et begrenset tidsrom, ofte før fuglene trekker sørover.

Konsekvens: Tiltakene må være svært målrettede og effektive i den korte perioden gjessene er til stede.

Internasjonal forvaltning

Utfordring: Grågås trekker mellom flere land (Norge, Danmark, Nederland, Storbritannia m.fl.). Bestanden påvirkes av forvaltningstiltak i alle disse landene.

Konsekvens: Lokale tiltak kan ha begrenset effekt hvis ikke de koordineres internasjonalt. For eksempel kan økt jakt i Norge kompenseres av lavere jakttrykk i andre land.

Presisjon og etikk

Utfordring: Det er vanskelig å målrette tiltak mot "riktige" individer eller flokker, spesielt fordi trekkende fugler kan komme fra ulike bestander.

Konsekvens: Risiko for å påvirke bestander ulikt, og for å ramme sårbare eller truede delbestander.

Effekt på økosystemet

Utfordring: Grågås spiller en rolle i økosystemet, blant annet som beitebruker og byttedyr. Regulering kan påvirke andre arter og naturtyper.

Konsekvens: Tiltak må vurderes opp mot økologiske konsekvenser, ikke bare landbruksinteresser. Slik situasjonen er nå er det likevel klart at bestanden er så høy at det å redusere denne også vil ha positive økologiske effekter på andre økosystemer.

Praktiske og sosiale hensyn

Utfordring: Jakt og andre tiltak kan være kontroversielle, og krever samarbeid mellom grunneiere, jegere, myndigheter og interessegrupper.

Konsekvens: Tiltak må forankres lokalt og nasjonalt, og det må tas hensyn til både næringsinteresser og naturvern.

Grunneiersamarbeid og organisering

Bondelaget anbefaler at grunneiere organiserer seg i jaktlag eller samarbeidsgrupper. Dette gir større sammenhengende jaktområder, bedre koordinering og mulighet for å styre jakta slik at den blir mer effektiv. God organisering gjør det lettere å fordele jakttrykket og unngå at gåsa blir jaget ut av et område og inn i et annet der man heller ikke ønsker skader. Det tilstrebes å få inn søknader om skadefelling fra flere områder samtidig slik at et større område kan vurderes og det kan settes vilkår om organisert samtidig jakt.

Effektiv gåsejakt krever erfarne og spesialiserte jegere, samt riktig utstyr og god planlegging. Ved å prioritere erfarne jegere og god opplæring, samt sørge for at de har tilgang til store nok områder, øker sjansen for høyere avskytning og mindre skadeskyting.

Planlegging av jakta i forkant, gjerne med felles regler for når og hvor det skal jaktes, er avgjørende. Dialog mellom grunneiere og jegere bidrar til at jakta blir mer målrettet og at konflikter unngås.

Opplæring og kunnskapsdeling. Man anbefaler kurs og opplæring for både grunneiere og jegere, slik at jakta blir trygg, human og effektiv. Dette inkluderer artskunnskap, sikkerhet og bruk av utstyr.

Tidlig jaktstart

Fordeler med tidlig jaktstart:

Større mulighet for å regulere bestanden:

Tidlig jaktstart gir jegerne et lengre tidsrom til å jakte, noe som øker sjansen for å ta ut flere gjess og dermed bidra til å holde bestanden på et bærekraftig nivå.

Redusert behov for skadefelling:

Når flere gjess kan tas ut under ordinær jakt, blir det mindre behov for ekstraordinære tiltak som skadefelling, som ofte er mer ressurskrevende og kan skape konflikter.

Bedre mulighet til å beskatte trekkfugl:

Mange grågjess trekker tidlig på høsten. Med tidlig jaktstart får jegerne mulighet til å beskatte både lokale og trekkende fugler, noe som gir bedre effekt på den delen av bestanden som benytter Lista.

Bedre tilpasning til lokale forhold:

I områder som Farsund, hvor grågåås forårsaker betydelige beiteskader, gir tidlig jaktstart et viktig verktøy for å redusere konflikter mellom landbruk og vilt.

Mulige uheldige konsekvenser:

Forstyrrelse av andre arter:

Tidlig jakt kan forstyrre andre fuglearter som fortsatt oppholder seg i området, enten som hekkefugler, rastende fugler eller fugler som er i ferd med å starte høsttrekket.

Verneområdene kan også bli forstyrret av uro som jakt medfører i tilgrensende områder.

Etiske utfordringer:

Det kan være risiko for å skyte fugler som fortsatt har unger, eller for å forstyrre hekkende fugler dersom jakten starter for tidlig. Dette krever fokus og opplæring.

Opplevelseskvalitet:

For noen jegere, naturbrukere og friluftsfolk kan tidlig jaktstart oppleves som negativt fordi den kan kollidere med andre aktiviteter i naturen på sensommeren.

Usikker effekt på samlet skadeomfang:

Gjess som blir utsatt for jakt og forstyrrelser kan flytte seg mellom ulike jordbruksarealer uten nødvendigvis å forlate området. Effekten vil derfor variere mellom lokaliteter og år. Samkjøring av jakt må tilstrebes slik bondelaget understreker at de jobber med.

Vurdering

BirdLife Lister har pekt på at tidlig jaktstart kan medføre forstyrrelser for andre arter enn grågås, og at mange av disse artene benytter jordbruksområder og andre arealer utenfor verneområdene. Kommunen vurderer disse innvendingene som relevante.

Samtidig må vurderingen ses opp mot formålet med den utvidede jakttiden. Grågås opptrer fortsatt i betydelige antall på Lista i deler av året, og store ansamlinger av fugl kan føre til betydelige skader på jordbruksarealer og også fortrenge andre arter. Tidlig jaktstart gir mulighet til å beskatte fugler før de trekker ut av området, redusere lokale konsentrasjoner av fugl og bidra til å begrense skadepresset på utsatte arealer.

Nøkkelordet blir koordinert jakt for å skremme gåsa ut av landbruksareal samtidig. I tillegg bør områder nær vernet areal skånes mest mulig.

BirdLife Lister har foreslått at jaktstart framskyndes til 1. august framfor 21. juli. Kommunen vurderer dette som et ugunstig alternativ og legger vekt på at dagens ordning har vært praktisert over flere år og gir størst mulighet til å påvirke de gjessene som oppholder seg på jordbruksarealene før høsttrekket starter. Selv om det er knyttet enkelte negative konsekvenser til tidlig jaktstart, vurderes disse som håndterbare gjennom tydelige vilkår, god jaktutøvelse og løpende evaluering av ordningen. Det legges vekt på at tidlig jaktstart minker behovet for skadefelling.

Etter en samlet vurdering mener kommunen at fordelene ved tidlig jaktstart fortsatt veier tyngre enn ulempene. Ordningen vurderes som et viktig virkemiddel for å redusere skader på jordbruksarealer og begrense behovet for skadefelling senere i sesongen.

Konklusjon:

Tidlig jaktstart på grågås bør videreføres i Farsund kommune. Etter en samlet vurdering av hensynet til landbruket, skadeomfanget, bestandsforvaltningen og de innspill som er mottatt i høringsprosessen, vurderes fordelene ved ordningen som større enn ulempene.

Følgende forskrift, FOR-2022-06-21-1130, søkes videreført:

§ 1.

Jakttiden på grågås utvides med 20 dager i forkant av ordinær jakttid, ved at det åpnes opp for jaktstart på grågås i Farsund kommune fra og med 21. juli. Fra og med 10. august gjelder de ordinære jakttidene. Formålet med utvidet jakttid på grågås er å begrense skadeomfanget på dyrket mark og for å holde bestanden under kontroll. I de første fem dagene i perioden, fra 21. til og med 25. juli, er jakten dog begrenset til kun å gjelde flyvende fugl over aktivt drevne innmarksarealer. For perioden fram til 10. august kan det kun jakes i tidsrommet fra kl. 04.00 til kl. 10.00.



§ 2.

Den tidlige jaktstarten på grågås har ingen betydning for det generelle unntaket som gjelder for den frie jakten på hav og fjord fra svenskegrensen til og med Vest-Agder. Denne jakta vil som før starte 10. september.

§ 3.

Statsforvalteren kan oppheve forskriften dersom utvidelsen medfører uønskede virkninger.

§ 4.

Denne forskriften trer i kraft straks og varer til og med 31. mars 2028. Samtidig oppheves [forskrift 16. juni 2017 nr. 815 om utvidet jakttid på grågås fra og med 2017 til og med 2021, Farsund kommune, Aust- og Vest-Agder.](#)

Eggplukking og punktering av egg

I hele landet, inkludert Farsund, er det tillatt å sanke (plukke eller punktere) egg fra grågås frem til og med 15. april. Dersom det foreligger en godkjent lokal forvaltningsplan for grågås, kan Statsforvalteren i Agder gi tillatelse til sanking utover denne datoen. Dette er hjemlet i Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2022 til og med 31. mars 2028, § 6.

Stripegås og kanadagås:

For stripegås og kanadagås kan egg sankes til og med 1. juli.

Hvem kan utføre tiltaket:

Det er grunneier eller andre med grunneiers tillatelse som har rett til å sanke eller punktere egg. All aktivitet må skje i tråd med forskriftene, og eventuelle utvidelser må godkjennes av Statsforvalteren i Agder.

Fordeler

Effektiv bestandsregulering:

Eggpunktering og eggplukking kan redusere reproduksjonen lokalt ved å begrense antall unger som klekkes. Dersom tiltaket gjennomføres systematisk over tid, kan det bidra til å redusere den lokale hekkebestanden selv om dette ikke er planens hovedhensikt.

Målrettet tiltak:

Tiltaket kan rettes mot konkrete hekkeområder hvor kommunen eller grunneiere opplever utfordringer knyttet til hekkende gjess. Tiltaket regnes lite aktuelt på generell basis.

Kan redusere behovet for andre tiltak:

Dersom reproduksjonen reduseres over tid, kan behovet for enkelte andre bestandsregulerende tiltak bli mindre.

Ulemper

Forstyrrelse av andre arter:

Grågås hekker ofte i områder med høy tetthet av andre hekkende fuglearter. Oppsøking av reir kan føre til forstyrrelser, økt predasjon og skade på vegetasjon som også er viktig for andre arter.

Krever høy kompetanse:

For at tiltaket skal gjennomføres på en forsvarlig måte må reir lokaliseres og håndteres

av personer med nødvendig kunnskap om arter, hekkebiologi og regelverk. Unødig ferdsel i hekkeområdene bør begrenses mest mulig.

Usikker effekt på skadeomfang:

Tiltaket reduserer antall unger som klekkes, men det er usikkert i hvilken grad dette gir redusert skade på jordbruksarealer. Hekkende familier oppholder seg ofte nær vann og våtmarksområder, mens mange av de største skadeproblemene på Lista er knyttet til store flokker av ikke-hekkende og mytende gjess.

Kan oppleves som kontroversielt:

Eggplukking og eggpunktering innebærer direkte inngrep i reproduksjonen og kan av mange oppfattes som mer konfliktfylt enn andre former for bestandsforvaltning.

Krever systematikk:

For å ha effekt må tiltaket gjennomføres systematisk over flere år og dekke et stort nok område. Hvis bare noen få reir punkteres, kan effekten bli liten. Å gjennomføre dette i større skala regnes som uaktuelt.

Kan oppleves som inngripende:

Noen kan reagere negativt på å fjerne eller ødelegge egg, spesielt hvis det ikke er god informasjon om hvorfor tiltaket gjennomføres.

Risikofaktorer:

Det må tas hensyn til smittevern og hygiene, spesielt hvis barn eller unge deltar. Eggene kan bære bakterier, og det er viktig med god håndvask etterpå.

Vurdering og anbefalinger

BirdLife Lister har påpekt at eggplukking og eggpunktering kan medføre betydelige forstyrrelser i viktige hekkeområder, ikke bare for grågås, men også for en rekke andre fuglearter som hekker i de samme områdene. Kommunen vurderer disse innvendingene som relevante.

Tiltaket må derfor, dersom det benyttes, gjennomføres på en måte som begrenser ferdsel og forstyrrelser mest mulig. Oppsøking av hekkeområder bør begrenses til et minimum, og arbeidet bør utføres av et fåtall personer med nødvendig kompetanse. Kommunen vurderer at tiltaket ikke er egnet som aktivitet for skoleklasser, lag eller andre grupper, da dette vil kunne øke forstyrrelsene i sårbare hekkeområder.

Det er også grunn til å være oppmerksom på at omfattende forstyrrelser i hekketiden kan føre til at fugler oppgir hekkingen. Samtidig er det usikkert hvilken effekt redusert

reproduksjon i den lokale hekkebestanden vil ha på de skadeutfordringene som oppstår på Lista. Mye tyder på at en betydelig del av skadeomfanget om våren og forsommeren er knyttet til flokker av ikke-hekkende og mytende gjess som benytter jordbruksområdene som næringsområde før mytingen.

Kommunen vurderer derfor eggplukking og eggpunktering som et virkemiddel som eventuelt kan benyttes lokalt i avgrensede områder, men ikke som et prioritert hovedtiltak i forvaltningen av grågås på Lista.

Laser

Laser er et av de mest dokumenterte skremmetiltakene i Norge. NIBIO har testet laser på grågås i Troms og konkludert med at laseren gir høy umiddelbar effekt, er brukervennlig og egner seg godt som del av et skremmeregime. En masterstudie fra NMBU viste at 84 % av flokkene lot seg skremme, med gjennomsnittlig responstid på 24 sekunder, og at alle tre gåsearter reagerte relativt likt på laseren.



Figure 8 – Laser kan være et godt virkemiddel når lysforholdene er ideelle

Laser fungerer best ved dårlig lys (morgen/kveld) og når metoden brukes gjentatte ganger over tid. Det kreves opplæring for å sikre korrekt og trygg bruk, både av hensyn til dyrevelferd og for å unngå påvirkning av andre arter.

Fugleskremsler og visuelle/akustiske skremmere

Visuelle skremmere (bevegelige figurer, flagg, refleksbånd) og akustiske skremmere (lydkanoner, varselskrik) gir ofte kortvarig, men nyttig effekt når de kombineres og flyttes regelmessig. Erfaringer fra evaluering av norske gåseforvaltningsplaner viser at gjess raskt venner seg til tiltak som ikke varieres, men at effekten øker markant når flere metoder brukes samtidig. [\[kudos.dfo.no\]](https://kudos.dfo.no)

Droner

Droner kan benyttes til aktiv jaging, særlig over store jorder. Effekten er kortvarig, men nyttig i perioder med høyt skadepress. Tiltaket bør gjennomføres etter faste rutiner for å redusere risiko for forstyrrelse av ikke-målarter. Det kan være interessant å prøve ut bruk av droner i større utstrekning, da med vekt på ønsket effekt uten at dette forstyrrer andre arter.

Skremmeskudd og aktiv jaging

Skremmeskudd og jaging med hund eller kjøretøy gir ofte kun kortvarig effekt, men er nyttige i akutte situasjoner. Tidligere norske undersøkelser viser at aktiv jaging har større virkning når det inngår i en helhetlig tiltaksstrategi fremfor når det brukes isolert.

Kombinasjon av skremmetiltak og skadefelling – økt total effekt

Erfaringer fra norsk gåseforvaltning viser at skremmetiltak har klart best og mest varig effekt når de kombineres med tillatelser til målrettet skadefelling. Skadefelling fungerer her som et presist og begrenset inngrep mot skadegjørende individer, samtidig som skremmetiltakene gjør området mindre attraktivt for resten av flokken.

Den psykologiske effekten av at enkelte individer faktisk felles, gjør at gjessene lærer å frykte skremmemidlene, noe som forsterker de ikke-dødelige tiltakene og reduserer tilvenning. Dette samsvarer med funn i evalueringer av norske forvaltningsplaner, der kombinasjonstiltak gir betydelig bedre effekt enn enkelttiltak alene.

Dette innebærer også at det ikke er nødvendig å felle like mange fugler for å oppnå ønsket skadebegrensning når skremming og skadefelling kombineres. Summen av tiltakene gir en mer robust avskrekkende effekt, samtidig som totalbeskatningen kan holdes lavere.

Fordeler

- Rask og fleksibel skadebegrensning.
- Ikke-dødelige tiltak som kan brukes i sensitive områder.
- Laser og droner har dokumentert høy umiddelbar effekt.
- Kombinasjon med skadefelling gir både bedre og mer langvarig effekt enn tiltakene alene.

Ulemper

- Krever arbeidsinnsats og variasjon.
- Gjess tilvenner seg tiltak uten variasjon eller kombinasjon med andre virkemidler.
- Akustiske tiltak kan skape støykonflikter.
- Effektiv bruk av laser krever opplæring.

Vurdering

Skremmetiltak bør inngå som en sentral del av den samlede verktøykassen for skadeforebygging. Tiltakene fungerer godt hver for seg i korte perioder, men er klart mest effektive når de kombineres med målrettet skadefelling og andre regulerings tiltak som tidlig jaktstart. Den kombinerte effekten gjør at beitepresset reduseres raskere, tilvenning avtar, og behovet for omfattende felling går ned.

Gjerder

Gjerder kan hindre gjess, særlig familier med ikke-flygedyktige unger, fra å trekke fra vann til dyrka mark. Tiltaket er mest aktuelt i områder med tydelige trekkorridorer, noe som også fremheves i andre norske kommunale forvaltningsplaner.

<https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V33426002>

Gjerder bør settes opp tidlig i sesongen og kombineres med skremming på utsiden for å hindre at gjess etablerer alternative ruter. Effekten er lokal og situasjonsavhengig, men tiltaket er skånsomt og kan være svært nyttig der terrenget ligger til rette.

Friområder for gås (tilrettelegging av egne beitearealer)

Fordeler:

Ved å tilrettelegge egne områder der gjessene får beite uforstyrret, kan man styre dem bort fra de mest sårbare jordbruksarealene. Dette kan redusere konfliktnivået

og gi bedre forutsigbarhet for bøndene. Gjessene får være i fred på areal der de ikke blir jaktet på eller aktivt forstyrret.

Friområder kan også bidra til å samle fuglene på færre arealer, noe som kan gjøre både overvåking, jakt og andre forvaltningstiltak mer målrettede. Dersom gjessene i større grad benytter bestemte områder, kan presset på andre jordbruksarealer reduseres.

Ulemper:

Tiltaket krever areal og kan føre til tap av produksjonsjord. Det er ikke alltid sikkert at gjessene holder seg til de tilrettelagte områdene, og tiltaket kan være vanskelig å gjennomføre i praksis uten økonomisk kompensasjon. Gjessene vil normalt foretrekke dyrkede arealer med attraktive vekster framfor områder som er etablert spesielt som friområder.

Etablering av friområder på produktiv jordbruksjord kan også komme i konflikt med hensynet til matproduksjon. Langsiktige avtaler om å ta jord ut av ordinær drift for å legge til rette for gåsebeite vil kunne reise spørsmål etter jordlovens bestemmelser og må vurderes opp mot samfunnets behov for å opprettholde produksjonsgrunnlaget i landbruket.

Videre vil friområder kunne kreve langsiktige avtaler med grunneiere og jordbrukere. Uten økonomiske virkemidler eller kompensasjonsordninger vil det normalt være lite insentiv for den enkelte grunneier til å avsette produktive arealer til dette formålet.

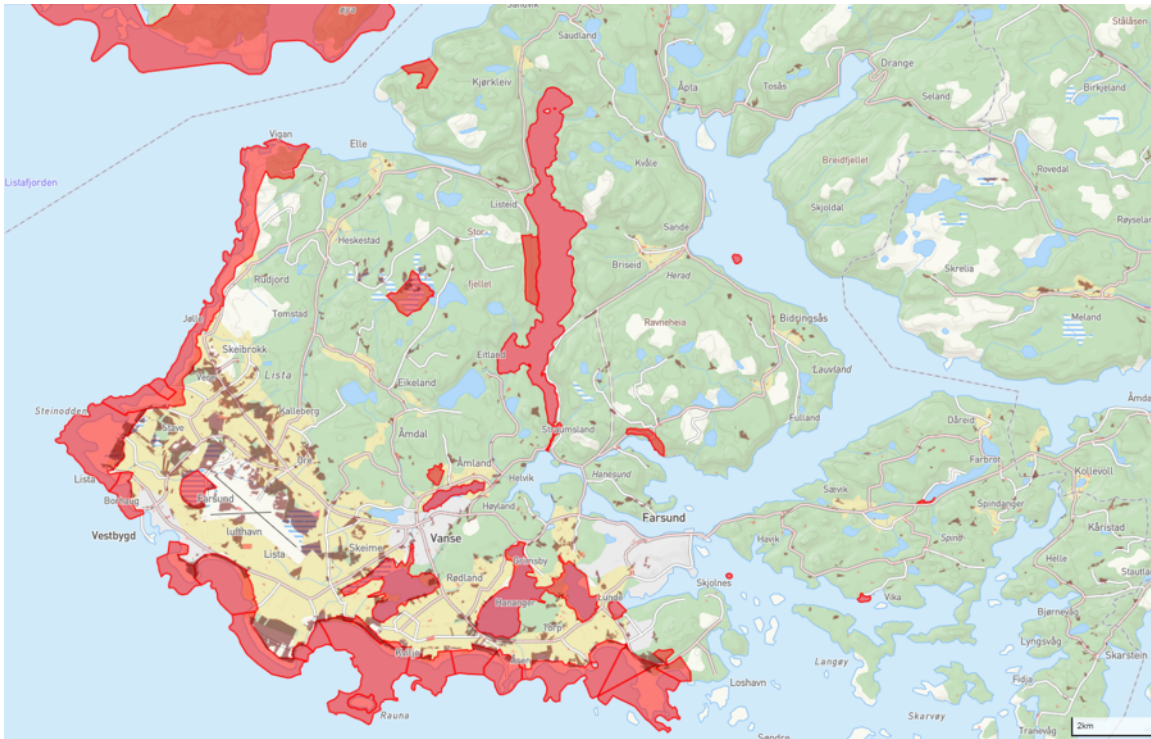
Vurdering

Kommunen har vært i dialog med grunneiere og representanter for landbruket om muligheten for å etablere egne friområder på dyrket mark. Tilbakemeldingene har vært tydelige på at det ikke er realistisk å forvente at grunneiere frivillig skal avsette produktiv jordbruksjord til gåsebeite uten økonomisk kompensasjon. Et slikt tiltak vil kunne medføre betydelige avlingstap og økte kostnader for den enkelte grunneier, mens nytten i stor grad tilfaller allmenne forvaltningshensyn.

Kommunen legger også vekt på at etablering av dedikerte friområder på produktiv jordbruksjord vil være en betenkelig disponering av matjord og må vurderes opp mot jordlovens formål om å sikre ressursgrunnlaget for framtidig matproduksjon. Langsiktige avtaler om slik bruk vil dessuten kunne reise spørsmål knyttet til varighet, rettigheter og andre juridiske forhold.

Det finnes per i dag ingen aktuelle støtte- eller kompensasjonsordninger som gjør det realistisk å etablere friområder i nødvendig omfang. Spørsmålet fremstår derfor i stor

grad som hypotetisk. Kommunen vurderer samtidig at de eksisterende verneområdene, sammen med øvrige udyrkede arealer og arealer uten aktiv jakt eller skremming, fortsatt utgjør viktige oppholds- og hvileområder for gås i området.



Figur 9 viser utstrekningen av verneområder i kommunen – planen legger vekt på hensynet til disse. Selv om de vernede arealene ikke er optimale som leveområde for grågås viser areal og utstrekning at større naturlige habitat er tilgjengelige.

Konklusjon

Kommunen vurderer at friområder i prinsippet kan være et positivt virkemiddel i gåseforvaltningen og at ordningen teoretisk kunne bidratt til å redusere konflikter mellom gås og landbruk.

Etter dialog med grunneiere og landbruksnæringen er det imidlertid klart at det ikke er grunnlag for å etablere egne friområder på produktiv jordbruksjord innenfor planperioden. Manglende vilje til å avsette dyrket mark, hensynet til matproduksjon, juridiske problemstillinger knyttet til disponering av jordbruksarealer og fravær av aktuelle støtteordninger gjør at dette ikke vurderes som et realistisk tiltak på nåværende tidspunkt.

Kommunen legger derfor til grunn at eksisterende verneområder og øvrige udyrkede arealer fortsatt vil utgjøre de viktigste friområdene for gås i planperioden. Eventuelle framtidige ordninger med kompensasjon eller andre virkemidler kan gi grunnlag for en ny vurdering av spørsmålet.

Skadefelling

Fordeler

Mulighet for rask skadebegrensning:

Skadefelling gir mulighet til å ta ut gjess utenom ordinær jakttid når skadene er akutte. Dette kan være avgjørende for bønder som opplever store tap på kort tid, og gir fleksibilitet i forvaltningen.

Målrettet tiltak:

Skadefelling skal rettes mot skadegjørende individer eller flokker og er ment å stanse eller redusere en konkret skadesituasjon.

Kan forsterke effekten av andre tiltak:

Utført i kombinasjon med skremming og andre skadeforebyggende tiltak kan skadefelling bidra til å redusere beitepresset på utsatte arealer.

Ulemper

Kan forstyrre andre arter:

Skadefelling gjennomføres ofte i perioder hvor mange andre fuglearter hekker eller oppholder seg i området. Aktiviteten kan derfor medføre forstyrrelser også for arter som ikke er mål for tiltaket.

Ressurskrevende:

Skadefelling krever søknad, dokumentasjon og saksbehandling. Tiltaket må vurderes konkret opp mot vilkårene i regelverket.

Begrenset bestandsregulerende effekt:

Skadefelling er først og fremst et skadebegrensende tiltak og har normalt liten effekt på den samlede bestanden dersom det ikke kombineres med andre tiltak.

Vurdering

BirdLife Lister har i høringsrunden påpekt at omfattende skadefelling i hekketiden enkelte steder har medført forstyrrelser for andre hekkende arter. Det trekkes blant annet fram eksempler fra områder hvor truede og sårbare arter benytter de samme arealene som grågås.

Kommunen vurderer disse innspillene som relevante. Ved behandling av søknader om skadefelling bør det derfor gjøres en konkret vurdering av hvilke andre arter som oppholder seg i området, og om tiltaket kan medføre uønskede konsekvenser for

hekkende eller rastende fugl. Særlig i områder med registrerte forekomster av sårbare arter bør dette tillegges vekt.

Samtidig må hensynet til naturmangfoldet balanseres mot behovet for å avverge vesentlig skade på jordbruksarealer. I enkelte situasjoner er skadeomfanget så betydelig at skadefelling er det eneste realistiske virkemiddelet for å begrense tapene. Kommunen vurderer derfor fortsatt skadefelling som et nødvendig verktøy i forvaltningen.

Kommunen vil samtidig peke på at mange bønder på Lista allerede deltar aktivt i arbeidet med å ivareta truede jordbruksfugler, blant annet vipe. Dette skjer i tett samarbeid med BirdLife og andre aktører. I tillegg finnes det tilskuddsordninger gjennom Regionalt miljøprogram (RMP) som skal bidra til å ivareta naturmangfold og legge til rette for hensyn til sårbare arter i jordbrukslandskapet.

Ved behandling av søknader om skadefelling benytter kommunen standardvilkår som understreker at det skal tas hensyn til andre arter i området. Dersom det er registrert sårbare eller truede arter, herunder vipe, skal dette tillegges særskilt vekt ved vurderingen av hvordan og når skadefellingen gjennomføres. Kommunen vurderer også fortløpende om det er behov for ytterligere vilkår for å begrense forstyrrelser og sikre at tiltaket gjennomføres så målrettet og skånsomt som mulig.

Det bør videre legges vekt på at skadefelling gjennomføres effektivt av personer med nødvendig erfaring og kompetanse. Målet må være å løse skadesituasjonen med minst mulig forstyrrelse for øvrig naturmangfold.

Konklusjon

Skadefelling skal fortsatt være et viktig virkemiddel for å håndtere akutte skadesituasjoner, men skal kun benyttes når andre skadeforebyggende tiltak ikke har tilstrekkelig effekt. Det settes vilkår om hensyn til andre spesielt sårbare arter.

Ved behandling av søknader skal det foretas en konkret vurdering av mulige konsekvenser for andre arter i området, og det skal tas særskilt hensyn til registrerte forekomster av sårbare arter som vipe. Skadefelling bør gjennomføres så målrettet, effektivt og skånsomt som mulig.

Skadefelling vurderes fortsatt som et nødvendig supplement til ordinær jakt og andre skadeforebyggende tiltak, men bør begrenses til det omfang som er nødvendig for å avverge eller redusere skade. Samtidig skal hensynet til naturmangfoldet ivaretas gjennom konkrete vilkår og vurderinger i hvert enkelt vedtak.

Dialog og kunnskapsformidling

Bedre forståelse og samarbeid:

Åpen dialog mellom grunneiere, jegere, forvaltning, forskere og andre berørte parter gir økt forståelse for både utfordringer og muligheter. Når alle involverte får innsikt i hverandres behov og erfaringer, blir det lettere å finne løsninger som både reduserer skader og ivaretar naturmangfoldet.

Informasjon om tiltak og effekter:

Kunnskapsformidling om hvilke tiltak som finnes, hvordan de virker, og hvorfor de gjennomføres, bidrar til større aksept og bedre gjennomføring. For eksempel kan informasjon til lokalsamfunn, skoler og lag om hvorfor eggpunktering eller jakt organiseres på en bestemt måte, redusere konflikter og øke deltakelsen. Prioriterte tiltak.

Organisert jakt og samarbeid mellom grunneiere

Etablere jaktlag eller samarbeidsgrupper for å koordinere jakta og fordele jakttrykket. Prioritere erfarne jegere og god opplæring. Ha felles planlegging og regler for jakt. Det har vist seg å ha god effekt å gjennomføre samtidig skremming og skadefelling av enkelte individer for å jage gåsa fra større jordbruksareal.

Skadeforebyggende tiltak

Bruke skremmetiltak (fugleskremsler, lydkanoner, laser, aktiv jaging) i kombinasjon og med variasjon.

Sette opp gjerder der det er hensiktsmessig for å hindre gjess med unger i å komme inn på dyrket mark.

Vurdere framtidige ordninger for friområder dersom det etableres finansierings- eller kompensasjonsordninger som gjør dette praktisk og økonomisk gjennomførbart.

Overvåking av bestander og skader

Gjennomføre jevnlige tellinger av gåsebestanden og registrere skadeomfang på jordbruksarealer.

Bruke overvåkingsdata til å tilpasse forvaltningen og sikre mot overbeskatning. Dette må holdes opp mot, og vurderes mot opplevd skadeomfang.

Informasjon og dialog med berørte parter

Aktiv kunnskapsformidling til grunneiere, jegere, lokalsamfunn og skoler om tiltak, effekter og hensikt.

Legge til rette for dialog mellom alle involverte for å sikre forankring og redusere konflikter.

Skadefelling

Brukes kun der andre tiltak ikke har tilstrekkelig effekt, og som et supplement til ordinær jakt.

Skal rettes mot skadegjørende individer og etter at skadeforebyggende tiltak er forsøkt.

Man ser en større effekt av andre tiltak dersom skadefelling utføres sammen med skremming. Det skal settes vilkår om hensyn til andre sårbare arter som vipa.

Behandling av skadefelling gjøres etter viltforskriften med vurdering etter naturmangfoldloven.

Ikke-prioriterte tiltak

Eggpunktering og eggsanking (kun ved behov og etter godkjenning fra Statsforvalteren).

Erstatningstiltak (kun dersom det blir aktuelt og det skulle finnes midler).

Tiltaksplan for forvaltning av grågås og kanadagås på Lista

Tiltak	Ansvarlig(e)	Tidsplan
Organisert jakt og samarbeid mellom grunneiere	Grunneiere, jaktlag, kommunen	Årlig, før og under jaktseason
Skadeforebyggende tiltak	Grunneiere, bønder.	Løpende, spesielt vår og sommer
Overvåking av bestander og skader	Kommunen, grunneiere, jegere	Årlig, rapportering vår/høst
Informasjon og dialog med berørte parter	Kommunen, grunneiere, jegerlag	Løpende, med årlige møter

Skadefelling (etter andre tiltak – med hensyn til andre arter)	Kommunen (tillatelse), grunneiere, jegere	Ved behov, etter dokumentert skade
Oppfølging av internasjonal forvaltning	Kommunen	Følge med og om mulig gi innspill til regional forvaltning med bakgrunn i forvaltningsplan som videreformidles.

Vurdering opp mot naturmangfoldloven §§ 8–12

§ 8 – Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av gåseartene på Lista vurderes som godt og tilstrekkelig for de tiltakene som foreslås i denne planen.

Planen bygger på flere uavhengige kilder, herunder registreringer fra fuglestasjonene på Lista og Jomfruland, Artsobservasjoner, Artskart, rapporter fra Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norsk Ornitologisk Forening/BirdLife Norge, relevante internasjonale forvaltningsdata gjennom AEWA og EGMP, samt lokale observasjoner og erfaringer fra grunneiere, bønder, jegere og kommunen.

For grågås viser kunnskapsgrunnlaget at den samlede bestanden på Lista ikke nødvendigvis er økende, men at det fortsatt oppholder seg betydelige mengder grågjess i området gjennom deler av året. Særlig store ansamlinger av rastende, ikke-hekkende og mytende fugler kan føre til betydelige skader på jordbruksarealer. For kanadagås viser kunnskapsgrunnlaget en markert tilbakegang lokalt, mens kortnebbgås har fått økt betydning som trekkgjest.

Det foreligger fortsatt usikkerhet knyttet til effekten av enkelte tiltak, herunder hvor stor betydning ulike forvaltningsgrep har for skadenivået i landbruket. Denne usikkerheten vurderes imidlertid ikke som større enn at det foreligger et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for de tiltakene som foreslås i planen.

Kommunen legger til grunn at ny kunnskap fortløpende skal tas inn i forvaltningen, og at tiltakene skal kunne justeres dersom overvåking og erfaring viser behov for dette.

§ 9 – Føre-var-prinsippet

Føre-var-prinsippet kommer til anvendelse når det foreligger usikkerhet om hvilke virkninger et tiltak kan få for naturmangfoldet.

Planen legger til grunn at man nå har gjort et godt arbeid med å klarlegge utviklingen i de ulike gåsebestandene og til effekten av enkelte forvaltningstiltak. Det er usikkerhet knyttet til hvordan ulike tiltak kan påvirke andre arter som oppholder seg i de samme områdene. Det vil derfor bli satt vilkår om hensyn til spesielt vipa ved tildeling av skadefelling.

Kommunen har tatt hensyn til dette ved å prioritere tiltak som i størst mulig grad kan målrettes mot skadeproblemet og som kan tilpasses lokale forhold. Skadefelling vil fortsatt være nødvendig men konkret i hvert enkelt tilfelle, og det skal legges vekt på konsekvenser for andre arter, herunder registrerte forekomster av sårbare arter som vipe. Eggplukking og eggpunktering vurderes ikke som et prioritert tiltak nettopp fordi tiltaket kan medføre betydelige forstyrrelser i viktige hekkeområder og effekten på skadeomfanget vurderes som usikker.

Kommunen legger også til grunn at tiltakene skal evalueres fortløpende og at ny kunnskap skal kunne føre til endringer i forvaltningspraksisen dersom dette anses nødvendig.

§ 10 – Økosystemtilnærming og samlet belastning

Naturmangfoldloven § 10 krever at påvirkningen på økosystemet vurderes ut fra den samlede belastningen som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

Lista er et område med store naturverdier og stor betydning både som jordbruksområde og som leveområde for en rekke fuglearter. Forvaltningen må derfor ta hensyn til både gåsebestandene, landbruksinteressene og øvrig naturmangfold.

Planen bygger på at utfordringene knyttet til grågås primært er knyttet til perioder med store lokale konsentrasjoner av fugl, og ikke nødvendigvis til fortsatt vekst i den samlede bestanden. Samtidig kan slike konsentrasjoner medføre betydelige belastninger på jordbruksarealer og lokalt også påvirke vegetasjon og andre arter.

Ved vurderingen av samlet belastning er det lagt vekt på at tiltakene i hovedsak består av jakt, skremming, skadeforebyggende tiltak, målrettet skadefelling og kunnskapsinnhenting. Tiltakene er i stor grad reversible og kan justeres dersom effektene blir andre enn forventet.

Kommunen legger videre vekt på at hensynet til andre arter skal vurderes ved gjennomføring av skadefelling og andre tiltak i sårbare perioder. Mange bønder på Lista deltar allerede i tiltak for å ivareta truede jordbruksfugler, blant annet vipe, og det finnes også ordninger gjennom Regionalt miljøprogram som bidrar til å redusere belastningen på naturmangfoldet.

Den samlede belastningen vurderes som håndterbar innenfor rammene av planen, forutsatt at tiltakene gjennomføres målrettet, at hensynet til andre arter ivaretas ved saksbehandling av skadefelling, og at planen evalueres dersom ny kunnskap eller overvåking viser utilsiktede virkninger.

§ 11 – Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver

Prinsippet innebærer at kostnadene ved å forebygge eller begrense miljøforringelse som hovedregel skal bæres av den som gjennomfører tiltaket.

I denne planen er det ikke identifisert enkeltaktører som forårsaker utfordringene knyttet til gåsebestandene. Skadeproblemene er et resultat av naturlige bestandsforhold og arealbruk over tid.

Planen legger likevel til grunn at den som ønsker å gjennomføre tiltak i hovedsak må dekke kostnadene ved disse. Dette gjelder blant annet organisering av jakt, skremmetiltak, gjerder og andre skadeforebyggende tiltak.

Kommunen bidrar gjennom saksbehandling, koordinering og veiledning, men planen legger ikke opp til etablering av kommunale kompensasjonsordninger. Dette er også en av grunnene til at etablering av egne friområder på produktiv jordbruksjord ikke vurderes som realistisk innenfor planperioden.

§ 12 – Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Etter naturmangfoldloven skal det benyttes driftsmetoder og teknikker som gir de beste samfunnsmessige resultatene med minst mulig belastning på naturmiljøet.

Planen legger derfor vekt på tiltak som kan målrettes mot skadeproblemet og som har begrenset risiko for utilsiktede virkninger.

Prioriterte tiltak er:

- organisert og koordinert jakt
- tidlig jaktstart

- skremmetiltak
- kunnskapsinnhenting og overvåking
- målrettet skadefelling når vilkårene etter viltforskriften er oppfylt

Eggplukking og eggpunktering vurderes som mindre aktuelle virkemidler fordi tiltaket kan medføre forstyrrelser i viktige hekkeområder og har usikker effekt på de skadeutfordringene planen søker å løse.

Skadefelling skal fortsatt være et tiltak som benyttes når andre løsninger ikke er tilstrekkelige, og det skal ved behandling av søknader legges vekt på hensynet til andre arter og naturverdier i området.

Kommunen vurderer samlet sett at de prioriterte tiltakene representerer de mest miljøforsvarlige og forholdsmessige metodene for å håndtere de utfordringene som grågås medfører på Lista.

Samlet vurdering etter naturmangfoldloven §§ 8–12

Kommunen vurderer at forvaltningsplanen bygger på et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og at prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12 er vurdert og tillagt vekt ved utformingen av planen.

Planen legger opp til en kunnskapsbasert, adaptiv og forholdsmessig forvaltning der hensynet til naturmangfold, landbruk, dyrevelferd og andre samfunnsinteresser balanseres. Tiltakene er i hovedsak rettet mot å redusere dokumenterte skadeutfordringer og konflikter knyttet til grågås, samtidig som det tas hensyn til at andre arter og naturverdier kan bli berørt.

Etter en samlet vurdering anses tiltakene som nødvendige, forholdsmessige og miljøforsvarlige. Planen vurderes derfor å være i samsvar med prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12.

Oppsummering

Forvaltningsplanen for grågås og kanadagås på Lista 2025-2030 skal bidra til å redusere konflikter mellom gås og landbruk, samtidig som hensynet til naturmangfold og bærekraftig forvaltning ivaretas.

Tilgjengelige data viser at den samlede grågåsbestanden på Lista ikke nødvendigvis er økende, men at arten fortsatt opptre i betydelige antall i deler av året. Særlig store konsentrasjoner av rastende, ikke-hekkende og mytende fugler kan medføre betydelige skader på jordbruksarealer. Kanadagås har samtidig hatt en markert tilbakegang og

forekommer nå kun sporadisk i kommunen, mens kortnebbgås har økt i betydning som trekkgjest.

Planen legger vekt på målrettede tiltak som organisert jakt, tidlig jaktstart, skadeforebyggende tiltak, overvåking av bestander og skader samt dialog mellom forvaltning, grunneiere og interesseorganisasjoner. Skadefelling skal fortsatt være et virkemiddel ved skadesituasjoner gitt at vilkår for skadefelling i viltlovens §3-3 er tilstede. I tillegg skal det vises ekstra hensyn til sårbare arter som vipa og forstyrrelse av verneområdene skal unngås. Videre skal andre tiltak som skremming utføres i kombinasjon med skadefelling.

Hensynet til andre arter og naturverdier skal inngå i alle sentrale vurderinger etter planen. Tiltakene skal evalueres fortløpende og justeres dersom ny kunnskap tilsier behov for endringer.

Kommunen anbefaler at ordningen med tidlig jaktstart etter forskrift FOR-2022-06-21-1130 videreføres som et viktig virkemiddel for å redusere skadeomfanget på jordbruksarealer.

Litteraturliste

AEWA – Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds. (u.å.). *AEWA-hjemmeside*. Hentet fra <https://www.unep-aewa.org/>

Artsdatabanken. (u.å.). *Kanadagås (Branta canadensis) – artsinformasjon og fremmedartsvurdering*. Hentet fra <https://artsdatabanken.no/>

Artsobservasjoner. (u.å.). *Artsobservasjoner*. Hentet fra <https://www.artsobservasjoner.no/>

Bergen kommune. (2023). *Forvaltningsplan for grågås i Bergen kommune 2023–2027*. Bergen kommune.

BirdLife Norge. (u.å.). *Informasjon om gåseforvaltning*. Hentet fra <https://www.birdlife.no/>

Direktoratet for naturforvaltning. (1996). *Handlingsplan for forvaltning av gjess (DN-rapport 1996-2)*. Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning.

EGMP – European Goose Management Platform. (u.å.). *European Goose Management Platform*. Hentet fra <https://egmp.aewa.info/>

Farsund kommune. (u.å.). *Lokale tellinger, skadefellingsdata og rapporter*. Upubliserte data.

Kristiansen, L. H., Mogstad, D. K., Shimmings, P., & Follestad, A. (2005). *Gåserapport 1 – Evaluering av forvaltningsplaner for gås i Norge*. Planteforsk Tjøtta fagsenter.

Lovdata. (u.å.). *Forskrift om utvidet jakttid på grågås fra og med 1. april 2022 til og med 31. mars 2028, Farsund kommune, Agder (FOR-2022-06-21-1130)*. Hentet fra <https://lovdata.no/>

Lovdata. (u.å.). *Forskrift om utvidet jakttid for kanadagås og stripegås i perioden 2022–2028, Agder (FOR-2022-05-23-1071)*. Hentet fra <https://lovdata.no/>

Lovdata. (u.å.). *Forskrift om skadefelling, dødt vilt og bruk av vilt i oppdrett, forskning og dyrepark (viltforskriften)*. Hentet fra <https://lovdata.no/>

Lovdata. (u.å.). *Naturmangfoldloven*. Hentet fra <https://lovdata.no/>

NIBIO. (2020). *Beiteskader fra grågås på nordnorske gårdsbruk og effekten av skadefelling*. Norsk institutt for bioøkonomi. Hentet fra <https://www.nibio.no/> [\[nibio.no\]](https://www.nibio.no/)

NIBIO. (2021). *NIBIO har testet laser for å skremme grågås (Anser anser) bort fra innmark*. Hentet fra <https://www.nibio.no/>

NINA – Norsk institutt for naturforskning. (flere år). *Rapporter om gås og gåseforvaltning*. Hentet fra <https://www.nina.no/>

Norges Bondelag. (2023). *Ny veileder om beiteskader fra gjess*. Hentet fra <https://www.bondelaget.no/> [\[bondelaget.no\]](https://www.bondelaget.no/)

Rasmussen, L. (2022). *Bruk av laser som jagemetode på landbruksarealer med gjess*. Masteroppgave. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).

Shimmings, P., Røer, J. E., López, A., & Nordsteien, O. (2020). *Grågås på Lista og Jomfruland – En oppsummering av 30 års telldata (NOF-rapport 2020-2)*. Norsk Ornitologisk Forening.

Statsforvalteren i Agder. (u.å.). *Forvaltning av gås i Agder*. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/agder/>

Statsforvalteren i Nordland. (2026). *Forvaltningsplan for grågås i Nordland 2026–2032*. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/> [\[statsforvalteren.no\]](https://www.statsforvalteren.no/)

